

משך חכמה

פרשת ויקהל-פקודי, הפטרה של פקודי פסקא כד-כה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקל טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

מהו יתור הלשון "הטיבת פי ה'ה עם לבבך", ומדוע הווי הטבה, הרי לא בנה דוד את בית המקדש.

(מלכים-א, ח, יח - יט) בהפטרה. אשר היה עם לבבך לבנות בית לשמי, הטיבות, כי היה עם לבבך. רק אתה לא תבנה הבית. הענין: על פי מה דביארתי בדרוש במקום אחר, דסובר רבי חיים

מקום קדושת בית המקדש קימת לעד, אלא שהיא בעולם ובהסתר, לכן אסור להקריב על מקום המזבח קרבנות, אבל מכל מקום, כיון שקדושת המקדש קיימת, אין היתר במות.

אבל צריך ביאור, כיון שנחרב הבית, מדוע באמת קיימת קדושת המקדש לעד, והרי קדושת המשכן והבית בשילו ובגלגל אין קדושתם קיימת, ומדוע דוקא קדושת בית המקדש קיימת לנצח. אבל הביאור בזה הוא על פי מה שאמרו חז"ל בסוטה (ט, א) וז"ל "דרש ר' חנינא בר פפא, מאי דכתיב (תהילים לג, א) 'רננו צדיקים בה' לישרים נאווה תהלה', אל תקרי נאווה תהלה אלא נווה תהלה, זה משה ודוד שלא שלטו שונאיהם במעשיהם; דוד – דכתיב (איכה ב, ט) טבעו בארץ שעריה, משה - דאמר מר: משנבנה מקדש ראשון, נגנו אהל מועד, קרשיו, קרסיו ובריחיו ועמודיו ואדניו. היכא, אמר רב חסדא אמר אבימי: תחת מחילות של היכל" ע"כ.

ופירש רש"י וז"ל "אלא נווה תהלה - על עסקי נווה. בתים שבנו יהלווהו: שלא שלטו שונאיהם במעשה ידיהם - להיות נהנים מהם: דוד דכתיב טבעו בארץ שעריה - לעיל מיניה כתיב חשב ה' להשחית חומת בת ציון, ועלה כתיב טבעו בארץ, ומצודת ציון היא עיר דוד וביתו, כדכתיב בספר שמואל (ב, ה), וכשבאו צרים בימי צדקיהו, טבעו השערים, דלתות השערים שהיו של נחושת או של זהב, כדי שלא ישאום אויבים ועצים לא נשאו אתם].

ועל פי זה מבואר היטב, דמעשה של דוד אין לו בטלה לעולם, ומעשיו הם נצחיים וקיימים לעד, לכן קדושת המקדש, שהיא מחשבת דוד שחשב לבנות את הבית, מחשבה זו קיימת לנצח, שלא תבטל קדושת המקדש לעולם.

ועל פי זה דברי הנביא הם ככפתור ופרח, דלזה נתכון שאמר "ויאמר ה' אֶל דָּוִד אָבִי יַעֲזֹב אֶשֶׁר הָיָה עִם לְבָבְךָ לְבָנוֹת בַּיִת לְשִׁמִּי הָטִיבְתָּ פִי הָיָה עִם לְבָבְךָ", פירוש, מה שהיה עם לבבך, אין זה מחשבה בעלמא, אלא על ידי מחשבה זו שלך "הטיבות" לקדושת המקדש שתהיה קיימת לעולם עולמים, שאף על פי שיחרב הבית, אבל בתכלית העלם מחשבת דוד קדישא קיימא לעולם, ורק מפני מחשבת דוד שהיא נצחית אין היתר במות, אפילו שיש העולם קדושה ואסור להקריב במקום המזבח.

ועל פי זה יתבאר עוד דבר נפלא, דהנה יש לדקדק בשינוי הלשון בין הכתוב

הפטרת פקודי

[כד]

(ח, יח) ויאמר ה' אֶל דָּוִד אָבִי יַעֲזֹב אֶשֶׁר הָיָה עִם לְבָבְךָ לְבָנוֹת בַּיִת לְשִׁמִּי הָטִיבְתָּ פִי הָיָה עִם לְבָבְךָ:

¹ [כד] על הפסוקים (ח, יח-יט) – "ויאמר ה' אֶל דָּוִד אָבִי יַעֲזֹב אֶשֶׁר הָיָה עִם לְבָבְךָ לְבָנוֹת בַּיִת לְשִׁמִּי הָטִיבְתָּ פִי הָיָה עִם לְבָבְךָ: (יט) רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם בְּנֵךְ הַיָּצֵא מִן־לְעִיף הוּא יִבְנֶה הַבַּיִת לְשִׁמִּי", יש לדקדק, מה בא הכתוב לומר, במה שחוזר ואומר "הטיבת פי ה'ה עם לבבך", כבר כתוב "יען אשר היה כו", ועל זה די לומר "רק אתה כו", שכיון שהיה עם לבבך לבנות בית, לא אתה תבנה אלא בנך, אבל מה הוא שחוזר ואומר "הטיבות כו". ועוד, מהו לשון "הטיבות", דמשמע שהבאת תועלת בזה שהיה עם לבבך, ואף על פי שמצודת דוד פירש "הטיבות וכו" - טוב עשית בזה, ולזכות תחשב כי על ירך באה ההכנה לצות עליה ולהכין הכל" ע"כ, מכל מקום, הלשון הטיבות משמע בפועל, טובה ממש.

ומבאר המשך חכמה, בהקדים דברי רבי חיים כהן במגילה (י, א בתוס' ד"ה מאי טעמא) [בנדפס: כהן גדול. ונראה, שבטעות נכתב גדול, תחת מגילה לציון המקור], דמפרש, שאפילו למאן דאמר שבזמן הזה אסור להקריב אפילו על מקום המזבח, מכל מקום, אסור להקריב בממה, והדבר צריך טעם, דבשלמא לסוכרים שבמקום המזבח מותר להקריב גם היום [עיינן שם בתוס'], אם כן לא בטלה קדושת ירושלים, ולכן אין היתר במה, אבל לסוכרים שאפילו במקום מזבח אסור להקריב, שמע מינא דבטלה קדושת ירושלים לגמרי, אם כן מדוע אין היתר במות.

ופירש המשך חכמה במקום אחר, על פי מה שאמרו חז"ל בפסחים (קיה, ב) "אמר רבי שמעון בן לקיש: מאי דכתיב (תהילים קיג, ט) מושיבי עקרת הבית, אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, שמוני בניך כחולדה זו הדרה בעיקרי בתים". ע"כ. ופירש רש"י וז"ל "שמוני בניך - מרוב טטאותם בגלות: כחולדה זו שדרה בעיקרי בתים - והיינו עקרת הבית" עכ"ל. ודבריהם צריך ביאור. ומבאר המשך חכמה, דכוונת חז"ל, שבגלל טטאת בני ישראל השכינה שורה בעלם ולא בגלוי, וכמו שאמרו בזהר הקדוש שהתגלות השכינה היא בהשמורה ג' בעלות השחר, שבעלות השחר יש מעט אור, כך השכינה מתגלת במעט אור, עד שיופיע אור ה' לעין כל, במהרה בימינו אמן.

הנה נתבאר, שגילוי השכינה הוא בעלם בזמן הזה. ועל פי זה יתבאר לך מדוע הבמות אסורות אף על פי שאסור להקריב על גבי מקום המזבח, דמכל

משך חכמה

פרשת ויקהל-פקודי, הפטרה של פקודי פסקא כד-כה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקל טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

הנבוכים חלק ב, פרק מה), ורוח הקודש דרגא תתאה מנבואה, כידוע. לכן בנביאים בדרגה עילאה, כתיב והבית הזה יהיה עליון, שקדושתו קיימת אף בזמן שהוא חרב, וכל עובר עליו ישום כו', לא כן בכתובים, דהוא דרגא תתאה, דהוא באתגליא, כתיב והבית הזה אשר היה עליון, פירוש, ואינו עליון בקדושתו בעת חורבנו, ודו"ק².

[כה]

(מלכים-א, ח, כ-כא) – (כ) וַיִּקַּם ה' אֶת דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וַאֲקָם תַּחַת יָדוֹ אֲבִי וְאֵשֶׁב עַל פְּסָא יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' וְאֲבָנָה הַבַּיִת לְשֵׁם ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (כא) וְאֵשֶׁם שֵׁם מְקוֹם לְאֶרֶון אֲשֶׁר שָׁם בְּרִית ה' אֲשֶׁר כָּרַת עִם אֲבֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאֹ אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

מדוע כתוב "מקום לארון" ולא כתוב "ואשים שם ארון"

(מלכים-א, ח, כ-כא) ואבנה הבית כו' ואשים שם מקום לארון. ובדברי הימים-ב (ו, יא) ואשים שם הארון. יתכן³, דשלמה כוון

במלכים, כתוב ברמז בלשון עתיד "הבית הזה יהיה עליון", שקדושתו קיימת לעולם, אבל בכתובים שהם דרגא תתאה, לא כתוב רמז זה, אלא כתוב כפשוטו, שהבית "יהיה" עליון ואינו עליון בקדושתו בזמן חורבנו, ומישוב הכל בסייעתא דשמיא.

² תמצית דבריו: יש לדקדק, מהו יתור הלשון הטיבות כו'. ועוד, מה היא הטבה, הרי לא בנה דוד את בית המקדש. והביאור בזה, שאמרו חז"ל שמעשי דוד קיימים לנצח, ומזה הטעם אסור להקריב בבמות אע"פ שאסור להקריב במקדש, כי מחשבת דוד לבנות את בית המקדש, קיימת לעד, וקדושת המקדש קיימת לעד בהעלם ובהסתור, וקדושה זו אוסרת להקריב בבמות, וזה הפירוש "הטיבות", במחשבתך של דוד קדישא, שעל ידי מחשבה זו, קיימת לנצח קדושת המקדש, ולכן אסור להקריב בבמות.

[כה]

³ [כה] על הפסוקים במלכים-א (ח, כ-כא) – (כ) וַיִּקַּם ה' אֶת דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וַאֲקָם תַּחַת יָדוֹ אֲבִי וְאֵשֶׁב עַל פְּסָא יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' וְאֲבָנָה הַבַּיִת

כהן (גדול) (מגילה י, א ד"ה ומאי טעמא) דעל הבית אין מקריבין, ומכל מקום במות אסורין, וטעמו פירשתי, דשמוני בניך כחולדה הדרה בעיקרי בתים (פסחים קיח, ב), שהשכינה שורה בתכלית ההעלם, כדאיתא בזוהר הקדוש דינקא באשמורה ג' דזהו התגלות, עד שיופיע אור ה' לעין כל, במהרה בימינו אמן. ובמות אסורין, דהא בהעלם, קדוש הבית כמו שהיה, והבן. וטעמו נראה, דידוע מה שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (סוטה ט, א) על הפסוק (איכה ב, ט) טבעו בארץ שעריה, שהשערים המה מעשה ידיו של דוד, ולכך לא שלטו בהם אויבים. ולכן במחשבה היה קבוע בלבו לבנות הבית, ושלכן נשאר הקדושה קיימת לעולם עולמים בתכלית ההעלם בחינת המחשבה של דוד קדישא, לכן אמר הטיבות כי היה עם לבבך, פירוש, פועל יוצא, הטיבות להקדושה שתהיה קיימת לעולמים בתכלית ההעלם. ולכך כתיב במלכים-א ט, ח והבית הזה יהיה עליון, כל עובר עליו ישום ושרק כו' ולבית הזה, ובדברי הימים-ב ז, כא כתיב והבית הזה אשר היה עליון לכל עובר עליו ישום, הענין דכתובים ברוח הקודש (מורה

במלכים לכתוב בדברי הימים. דבמלכים כתוב על זה שיעזבו ישראל את התורה ויחרב הבית, וז"ל הנביא במלכים-א (ט, ו-ט) – (ו) אִם שׁוֹב תִּשְׁבּוּן אִתְּם וּבְגִיבְכֶם מֵאֶרֶץ וְלֹא תִשְׁמְרוּ מִצְוֹתֵי יְהוָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיכֶם וְהִלַּכְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: (ז) וְהִכַּרְתִּי אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעַל פְּנֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם וְאֶת הַבַּיִת אֲשֶׁר הִקְדַּשְׁתִּי לְשְׁמִי אֲשַׁלַּח מֵעַל פְּנֵי יְהוָה יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁלַל וְלִשְׁנִינָה כְּכֹל הַעַמִּים: (ח) וְהַבַּיִת הַזֶּה יִהְיֶה עֲלִיוֹן כָּל עֹבֵר עָלָיו יִשָּׂם וְשָׂרָק וְאָמְרוּ עַל מַה עָשָׂה ה' כָּכָה לְאֶרֶץ הַזֹּאת וְלַבַּיִת הַזֶּה: (ט) וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצִיא אֶת אֲבֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וַיַּחֲזִקוּ בְּאֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהֶם וַיַּעֲבְדוּם עַל כֵּן הִכָּיָה ה' עֲלֵיהֶם אֶת כָּל הַרְעָה הַזֹּאת" ע"כ.

ובדברי הימים כתוב אותו דבר, אבל בשינוי לשון, דכתיב בדברי הימים-ב, (ז, כא) "וְהַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר הָיָה עֲלִיוֹן לְכָל עֹבֵר עָלָיו יִשָּׂם וְאָמְרוּ בְּפִי עָשָׂה ה' כָּכָה לְאֶרֶץ הַזֹּאת וְלַבַּיִת הַזֶּה", הנה במלכים כתוב בלשון עתיד "יהיה עליון", ובדברי הימים כתוב "היה עליון".

ועל פי המבואר לעיל אתי שפיר, דנתבאר שקדושת מחשבת דוד קיימת בהעלם לעולם בבית המקדש אפילו לאחר שנחרב. והנה נביאים הם בדרגא גבוהה יותר מכתובים, כמבואר ברמב"ם במורה הנבוכים (חלק ב פרק מה) דכתובים הם ברוח הקודש, ונביאים מנבואה. לפיכך, בנביאים, היינו

משך חכמה

פרשת ויקהל-פקודי, הפטרה של פקודי פסקא כד-כה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקל טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

וכמו דדרשו במנחות מקרא דמקדש הקודש בדף כז, ב וזה ברור מאוד, ודו"ק. ומימות יאשיה נגזר הארון (יומא נב, ב), ויעוין בהלכות בית הבחירה פרק ד הלכה א, ידע שסופו ליחרב, ודו"ק. ולפי זה רמז מקום לארון לגנוזו שם, ובמקומו נגנז⁴.

העמיד, כמו שפירש שם המשך חכמה לענין קדושת בית המקדש, עיין שם]. ובה יתבאר לנו עוד דבר, דהנה ביומא (שם) אמרו "משניטל ארון, אבן היתה שם מימות נביאים ראשונים ושתייה היתה נקראת", ויש לדקדק, הא איתא בסוטה (מת, ב) "משמתו נביאים הראשונים. מאן נביאים הראשונים, אמר רב הונא: זה דוד ושמואל ושלמה" ע"כ. אם כן מוכח שבימי דוד ושלמה היה כבר אבן שתיה. והוא פלא גדול, הא בימי דוד לא היה בית המקדש, ובימי שלמה היה ארון וניטל רק בימי יאשיהו המלך. אבל לאור המבואר מיושב היטב, דשלמה המלך כבר קידש את מקום הארון שיהיה קדוש בקדושת ארון גם לכשינטל, וכך קיבל מדוד, לכן הוי מימי דוד ושלמה אבן שתיה. והוא גם מפורש בכתוב, שכשינטל הארון יהיה המקום קדוש לקטורת פנימית ולהזאה, דאמרו במנחות (כו, ב) "אלא דמקדש שני דלא הוה ארון וכפורת, הכי נמי דלא עביד הזאות, אמר רבה בר עולא, אמר קרא: וכפר את מקדש הקודש, מקום המקודש לקודש" ע"כ.

והנה ברמב"ם מבואר, ששלמה הכין גם מקום נסתר לגנוז את הארון. דז"ל (בית הבחירה ד, ד) "אבן היתה בקדש הקדשים במערבו, שעליה היה הארון מונח, ולפניו צנצנת המן ומטה אהרן, ובעת שבנה שלמה את הבית וידע שסופו ליחרב, בנה בו מקום לגנוז בו הארון למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות, ויאשיהו המלך צוה וגנוז במקום שבנה שלמה כו" עכ"ל הרמב"ם. ולפי דברי הרמב"ם, יש לומר עוד פירוש בלשון "מקום ארון", שלא רק נתכון שמקום הארון קדשו בקדושת ארון, אלא באמת בנה מקום לארון לגנוזו שם, כאשר ינטל. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

⁴ תמצית דבריו: הטעם שכתוב "ואשים שם מקום לארון", ולא כתוב ואשים שם ארון, כיון שידע שלמה שעתידים אויבים ליטול את הארון, קידש את מקום הארון בקדושת הארון, שגם לכשינטל יהיה אפשר להקטיר במקומו קטורת פנימית ביום כיפור, ולהזות מפר ושעיר הפנימים. וברמב"ם מבואר, ששלמה ידע שעתיד הארון לינטל, ובנה מקום סתר עמוק באדמה לגנוז את הארון. וזה עוד פירוש "מקום לארון", דבנה באמת מקום לגניזת ארון.

שיהא מקום הארון קדוש בקדושת הארון לענין קטרת של יום הכיפורים (יומא נב, ב) והזאת בין הבדים (יומא נג, ב), שאם יטול אויב הארון, יעשו כמו שהיה בבית שני, וכמו דאמרו בפרק הוציאו לו (יומא נג, ב) אבן שתיה היה שם, ומימות נביאים הראשונים היה שם, ובסוף סוטה (מח, ב) דוד ושלמה, עיין שם.

לשם ה' אלהי ישראל: (כא) וְאֵשׁ שֶׁם מְקוֹם לְאָרוֹן אֲשֶׁר שָׁם בְּרִית ה' אֲשֶׁר כָּרַת עִם אֲבֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאֹ אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם, יש לדקדק, מדוע במלכים כתוב "מקום לארון" ובדברי הימים כתוב באותו לשון, מלבד שינוי לשון זה, דכתיב (דברי הימים-ב, ו, יא) "וְאֵשִׁים שָׁם אֶת הָאָרוֹן אֲשֶׁר שָׁם בְּרִית ה' אֲשֶׁר כָּרַת עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", ולא כתיב "מקום לארון".

ומבאר המשך חכמה, דהנה קטורת פנים ביום הכיפורים צריכה להיות על הארון בין הבדים, כדכתיב בעבודת יום כיפורים (ויקרא, טז, יג) "וְנָתַן אֶת הַקְּטֹרֶת עַל הָאֵשׁ לְפָנֵי ה' וְכִסָּה עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת הַכֹּהֵן אֲשֶׁר עַל הַעֲדוּת וְלֹא יָמוּת", וכן הזאת פר ושעיר פנימים צריכים להיות בין הבדים של הארון, כדכתיב (שם, פסוקים יד-טו) – "וְלָקַח מִדָּם הַפָּר וְהִזָּה בְּאֶצְבָּעוֹ עַל פְּנֵי הַכֹּהֵן קְדָמָה וְלִפְנֵי הַכֹּהֵן יִזֶּה שְׂבַע פְּעָמִים מִן הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ: (טו) וְשָׁחַט אֶת שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעֵם וְהִבִּיא אֶת דָּמּוֹ אֶל מִבֵּית לְפָרְכָת וְעָשָׂה אֶת דָּמּוֹ בְּאֶשֶׁר עָשָׂה לְדָם הַפָּר וְהִזָּה אוֹתוֹ עַל הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי הַכֹּהֵן".

והנה איתא ביומא (נב, ב), שבבית שני שכבר לא היה ארון שניטל על ידי אויב, היה מקטיר קטורת פנימית במקום הארון בין הבדים, וכן הזאת פנים מבואר ביומא (נג, ב) דהיה מזה במקום שהיה מזה כאשר היה ארון, ואמרו שם "משניטל ארון, אבן היתה שם מימות נביאים ראשונים ושתייה היתה נקראת, גבוה מן הארץ שלש אצבעות, ועליה היה נותן".

ויש לתת טעם לזה, הא כיון דמפורש בכתוב שיש להקטיר קטורת לפני ה' ולהזות לפני הכפורת, כיון שאין ארון איך עשו עבודה זאת. אבל יש לומר, דשלמה המלך, כשבנה את בית המקדש קידש את מקום הארון שיהיה המקום בעצמו קדוש בקדושת ארון, [ויש לזה מקור בתורה כדלהלן], שגם כאשר ינטל הארון ישאר המקום קדוש בקדושת הארון, ולכן היה אפשר לעשות עבודות אלו במקום הארון.

ובזה מדוקדק היטב לשון הכתוב כאן במלכים, דכתיב "מקום לארון", לרמז, שגם כשינטל הארון יהיה המקום קדוש. [אבל בדברי הימים אמר מה שעשה עכשיו, ששמתי שם ארון. והטעם שבדברי הימים לא כתוב כמו במלכים, כבר נתבאר בפסקא כד, שמעלת כתובים בדרגא פחות מנביאים, לכן בכתובים כתוב רק מה שהוא עכשיו במציאות, ובנביאים מרמז על